

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО ОЦІНКИ ІНВЕСТИЦІЙНО-ІННОВАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ

THEORETICAL AND METHODOLOGICAL APPROACHES TO THE ASSESSMENT OF INVESTMENT AND INNOVATION POTENTIAL

У статті здійснено розробку й обґрунтування теоретико-методологічних та науково-методичних засад аналізу та оцінки інвестиційно-інноваційного потенціалу підприємств аграрної сфери економіки. Визначено, що при оцінці ефективності управління підприємствами аграрної сфери найважливішою умовою забезпечення якісних трансформацій є інноваційно-орієнтований розвиток виробництва. Зазначено, що значної актуальності у наш час набувають питання оцінки поточного рівня інвестиційно-інноваційного потенціалу підприємств аграрної сфери та проблеми формування комплексу заходів, які сприятимуть інноваційно-орієнтованому оновленню й подальшому розвитку інвестиційно-інноваційних процесів у підприємствах галузі. Встановлено, що різноманітність існуючих прийомів оцінки і аналізу економічних явищ можна звести до трьох груп методів: якісних, кількісних та комбінованих. Для дослідження рівня інвестиційно-інноваційного потенціалу підприємств найбільшого поширення набули лише деякі із зазначених методів. У роботі запропонований метод оцінки інвестиційно-інноваційного потенціалу підприємств аграрної сфери, який заснований на детально-діагностичному аналізі кожної його складової, розрахунку показників ефективності використання окремих видів ресурсів і визначенні узагальнюючого показника рівня інвестиційно-інноваційного потенціалу.

Ключові слова: інвестиційно-інноваційний потенціал, розвиток, стратегія, управління, принципи, методи, система, ефективність, аграрні підприємства.

The article develops and substantiates the theoretical-methodological and scientific-methodical bases of analysis and assessment of the investment and innovation potential of enterprises in the agrarian sector of the economy. It was determined that when evaluating the effectiveness of management of agricultural enterprises, the most important condition for ensuring quality transformations is innovation-oriented development of production. It is noted that the issue of assessing the current level of investment and innovation potential of agricultural enterprises and the problem of forming a set of measures that will contribute to innovation-oriented renewal and further development of investment and innovation processes in the enterprises of the sector are gaining considerable relevance. It has been established that the variety of existing methods of assessment and analysis of economic phenomena can be reduced to three groups of methods: qualitative, quantitative and combined. Only some of the mentioned methods have become the most widely used for researching the level of investment and innovation potential of enterprises. Currently, two main methodological approaches to the assessment of the components of the investment and innovation potential of agricultural enterprises have been developed: detailed and diagnostic. Their combination in a detailed diagnostic approach is also possible. Combining the above approaches in a detailed diagnostic method allows you to eliminate their inherent shortcomings and use the strongest points. In accordance with the author's position regarding the interpretation of the essence of the investment and innovation potential of the enterprise, it is determined that the state of each of its elements (material and technical, technological, regulatory and legal, informational, financial, labor, organizational and administrative resources) can be assessed by calculating the totality of the main indicators. This characterizes how a certain type of resources affects the readiness of the enterprise to produce and implement innovations. The paper proposes a method of assessing the investment and innovation potential of agricultural enterprises, which is based on a detailed diagnostic analysis of each of its components, the calculation of indicators of the efficiency of the use of certain types of resources, and the determination of a general indicator of the level of investment and innovation potential.

Key words: investment and innovation potential, development, strategy, management, principles, methods, system, efficiency, agricultural enterprises.

УДК 330.322.01

DOI: <https://doi.org/10.32782/infrastruct75-5>

Зоря О.П.

д.е.н., професор,
Полтавський державний аграрний
університет

Яснолоб І.О.

к.е.н., доцент,
Полтавський державний аграрний
університет

Процюк Н.Ю.

к.е.н.,
Хмельницький університет
управління та права
імені Леоніда Юзюкова

Zoria Oleksii

Poltava State Agrarian University

Yasnob Ilona

Poltava State Agrarian University

Protsiuk Natalia

Khmelnitskyi University
of Management and Law Leonid Yuzkov

Постановка проблеми. Ріст економіки підприємств залежить від багатьох факторів і, в першу чергу, від ступеня використання виробничого потенціалу, включаючи інвестиційно-інноваційний. Застосування того чи іншого фактору базується, з одного боку, на знаннях економіки, політології, соціології, а з іншого – на безпосередньому узагальненню досвіду управління, тобто на поведінковому підході, який направлено на підвищення ефективності функціонування підприємства за рахунок кращого використання наявних ресурсів. При оцінці ефективності управління підприємствами аграрної сфери найважливішою умовою забезпечення якісних трансформацій є інноваційно-орієнтований розвиток виробництва,

у зв'язку з цим все більшої актуальності набувають питання оцінки поточного рівня інвестиційно-інноваційного потенціалу підприємств аграрної сфери та проблеми формування комплексу заходів, які сприятимуть інноваційно-орієнтованому оновленню й подальшому розвитку інвестиційно-інноваційних процесів у підприємствах галузі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретико-методичні та прикладні аспекти управління інвестиційно-інноваційним потенціалом підприємств аграрної сфери в умовах ринкової конкуренції досліджувались і висвітлені у роботах багатьох вітчизняних вчених. Значний внесок у розгляд цього питання зробили: В. Аранчій, І. Вініченко, В. Геєць, О. Гудзь, Ю. Данько, О. Дацій,

М. Дем'яненко, О. Єрмаков, С. Ілляшенко, М. Кісіль, С. Кваша, М. Коденська, М. Корецький, О. Красноручський, М. Кропивко, І. Ксьонжик, Ю. Лупенко, П. Макаренко, М. Малік, І. Маркіна, Л. Мармоль, Л. Михайлова, І. Назаренко, О. Олійник, В. Писаренко, В. Плаксієнко, П. Саблук, С. Терещенко, О. Ульянченко, О. Шпикуляк та інші. Аналіз рівня наукової опрацьованості досліджуваної проблематики показує, що поряд із глибоким теоретичним вивченням окремих питань управління інвестиційно-інноваційним потенціалом в умовах ринкової конкуренції підприємств аграрної сфери, мало уваги приділяється опрацюванню методичних підходів до оцінки інвестиційно-інноваційного потенціалу.

Постановка завдання. Оцінка інвестиційно-інноваційного потенціалу підприємств аграрної сфери є одним з ключових етапів у забезпеченні ефективності управління ними і являє собою моніторинг складових інвестиційно-інноваційного потенціалу з метою зіставлення його дійсного рівня у певний момент часу з існуючими уявленнями про цей рівень. Окрім того, відповідно до конкретних завдань дослідження інвестиційно-інноваційного потенціалу, методика оцінки його рівня може бути заснована на ресурсному, цільовому, системному, ситуаційному та факторному підходах. Зазначене обумовлює необхідність проведення наукових досліджень, пошуку напрямів і прийомів ефективного управління інвестиційно-інноваційним потенціалом, що сприятиме сталому розвитку підприємств аграрної сфери, підвищенню їх інвестиційної привабливості, ділової активності, ринкової конкурентоспроможності та отриманню економічного ефекту, якого буде достатньо для здійснення розширеного відтворення.

Виклад основного матеріалу дослідження. Різноманітність існуючих прийомів оцінки і аналізу економічних явищ можна звести до трьох груп методів: якісні (мозковий штурм, сценарний метод, метод експертних оцінок, метод структуризації – «дерево цілей», метод матриць та інші); кількісні (статистичні, аналітичні, дискретні, логічні, графічні, комбінаторні та інші методи); комбіновані (імітаційне моделювання, ситуаційне моделювання тощо). Для дослідження рівня інвестиційно-інноваційного потенціалу підприємств найбільшого поширення набули лише деякі із зазначених методів. Так, в даний час в економічній літературі [1–11] розвинені два основних методичних підходи до оцінки складових інвестиційно-інноваційного потенціалу аграрних підприємств: детальний та діагностичний. Окрім того, можлива і їх комбінація в детально-діагностичному підході.

Детальний аналіз полягає в проведенні послідовної оцінки кожного з компонентів і параметрів інвестиційно-інноваційного потенціалу підприємства і використовується в основному на стадіях

обґрунтування інвестиційно-інноваційного проекту з метою виявлення можливостей його реалізації. Протилежним детальному підходу є діагностичний метод визначення рівня інвестиційно-інноваційного потенціалу підприємства, заснований, головним чином, на експертних оцінках стану його елементів. Так, при оцінці інвестиційно-інноваційного потенціалу підприємства діагностичним способом фактичні значення параметрів порівнюються з нормативними та потім співвідносяться з конкретною шкалою. У результаті інтегральна оцінка інвестиційно-інноваційного потенціалу суб'єкта господарювання визначається як середнє значення підсумкових оцінок стану кожного блоку з відповідних параметрів.

Комбінування вище наведених підходів в детально-діагностичному методі, дозволяє нівелювати притаманні їм недоліки та використати найсильніші сторони. В доповнення до вищевикладених підходів у науковій літературі [10] запропонований метод компонентної оцінки інвестиційно-інноваційного потенціалу підприємства, заснований на комбінуванні як показників, так і експертних бальних оцінок. Відповідно до даного методу, визначення рівня інвестиційно-інноваційного потенціалу підприємства проводиться окремо за деякими частинами (наприклад, кадровий потенціал, фінансово-економічний потенціал, науково-технічний потенціал, виробничо-технологічний потенціал, організаційно-управлінський потенціал, інноваційна активність підприємства тощо) на основі розрахунку показників, з урахуванням їх залежності від впливу прямо керованих факторів. Даний метод характеризується зниженням його суб'єктивності за рахунок зведення до мінімуму частки експертних бальних оцінок в загальному складі показників і відсутністю вагових коефіцієнтів значущості окремих критеріїв. Разом з тим, кількісна оцінка інвестиційно-інноваційного потенціалу може бути проведена з використанням різних показників.

З вищевикладеного можна зробити висновок, що в даний час розроблено та використовується досить велика кількість методик оцінки інвестиційно-інноваційного потенціалу підприємств, різних як за складом аналізованих параметрів, так і за технологією проведення розрахунків (рис. 1).

Поширені методики оцінки інноваційного потенціалу підприємств аграрної сфери оперують принципово різними економічними показниками і не містять будь-яких загальноновизнаних, універсальних способів і критеріїв, що значно ускладнює вибір найбільш прийнятною з них і не сприяє визначенню фактичної величини інвестиційно-інноваційного потенціалу підприємства з достатньою точністю і об'єктивністю. На наш погляд, стан окремих елементів інвестиційно-інноваційного потенціалу підприємства в рівній мірі зумовлює результативність

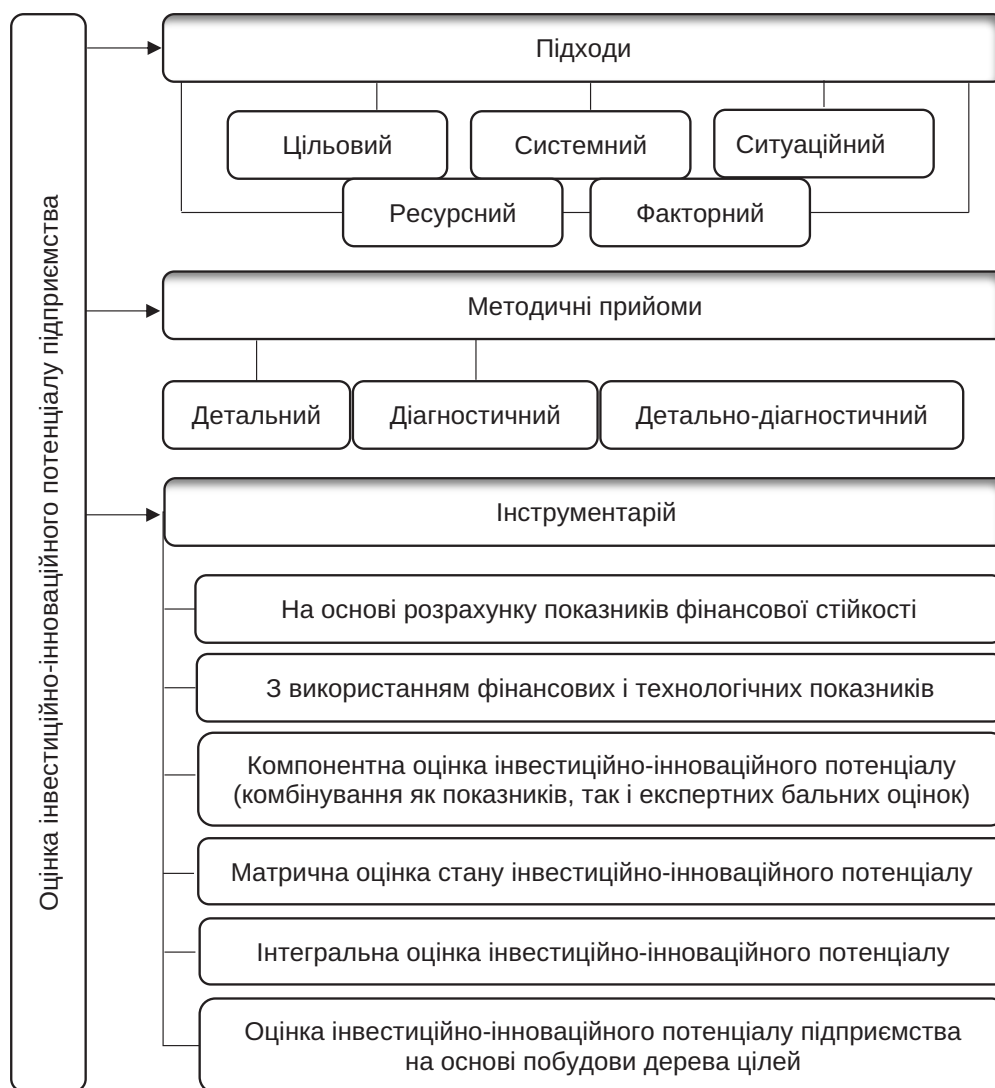

Рис. 1. Наукові підходи до оцінки інвестиційно-інноваційного потенціалу підприємства

Джерело: систематизовано авторами

його використання. У зв'язку з цим вважаємо, що визначення величини інвестиційно-інноваційного потенціалу підприємств має ґрунтуватися на предметному аналізі кожної складової.

Висновки. Таким чином, для правильної оцінки поточної ситуації та пошуку конкурентних переваг аграрним підприємствам необхідно аналізувати наявний інвестиційно-інноваційний потенціал і виявляти резерви підвищення ефективності його використання. Так, відповідно до авторської позиції щодо трактування сутності інвестиційно-інноваційного потенціалу підприємства, вважаємо, що стан кожного з його елементів (матеріально-технічні, технологічні, нормативно-правові, інформаційні, фінансові, трудові, організаційно-адміністративні ресурси) може бути оцінений з допомогою розрахунку сукупності основних показників, що характеризують те, як певний вид ресурсів впливає на готовність підприємства продукувати та впроваджувати

інновації. У зв'язку з цим запропонований нами метод оцінки інвестиційно-інноваційного потенціалу підприємств аграрної сфери заснований на детально-діагностичному аналізі кожної його складової, розрахунку показників ефективності використання окремих видів ресурсів і визначенні узагальнюючого показника рівня інвестиційно-інноваційного потенціалу.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Аранчій В.І., Зоря О.П., Голбан Т.Т. Стратегічні напрями інвестиційно-інноваційного розвитку аграрного виробництва на галузевому та господарському рівнях. *Причорноморські економічні студії*. 2019. Вип. 45. С. 33–38.
2. Вінченко І.І. Інвестиційна діяльність сільськогосподарських підприємств: монографія [текст]. Донецьк : Юго-Восток, 2010. 444 с.
3. Гнатківський Б. М. Ідентифікація інноваційно-інвестиційного потенціалу суб'єктів агробізнесу.

Український журнал прикладної економіки та техніки. 2021. Том 6. № 3. С. 281–287.

4. Гудзь О.Є. Ідентифікація та управління інноваційно-інвестиційним потенціалом підприємства. *Науковий вісник Мукачівського державного університету, Серія Економіка*. 2015. Вип. 2 (4). Ч. 1. С. 101–106.

5. Денисенко М.П. Інвестиційно-інноваційна діяльність: теорія, практика, досвід: моногр. / [М.П. Денисенко, Л.І. Михайлова, І.М. Грищенко та ін.]: за ред. д.е.н., проф., М.П. Денисенка, д. е. н., проф. Л.І. Михайлової. Суми : ВТД «Університетська книга», 2008. С. 288–320.

6. Ільїна К.О. Категоріальний апарат інноваційної теорії як фундамент зародження інноваційно-інвестиційної моделі розвитку в українську економічну систему. *Науковий вісник НЛТУ. Львів : РВВ НЛТУ України*, 2009. Вип. 19.4. С. 256–264.

7. Котенко Н.М. Формування джерел інвестиційної діяльності на сільських територіях. *Інноваційна економіка*. 2012. № 9 (35). С. 255–258.

8. Лижник Ю.Б. Динаміка інвестиційно-інноваційної діяльності підприємств України. *Вісник Національного університету водного господарства та природокористування*. 2011. № 2 (54). С. 123–130.

9. Мармуль Л.О., Ксьонжик І.В. Інвестування інноваційного розвитку харчових і переробних підприємств : монографія. Миколаїв, 2011. 153 с.

10. Назаренко І. М. Діагностично-управлінські аспекти в системі розвитку інвестиційно-інноваційного потенціалу підприємства. *Агросвіт*. 2020. № 22. С. 23–28.

11. Ульяновченко О.В. Інноваційно-інвестиційна діяльність, як основа сталого розвитку економіки держави. *Науковий вісник Мукачівського державного університету*. 2015. № 2 (4). С. 70–76.

3. Hnatkivskiy B. (2021), Identyfikatsiya innovatsiyno-investytsiynoho potentsialu sub'yektiv ahrobiznesu [Identification of innovation and investment potential of agricultural entities]. *Ukrainian Journal of Applied Economics and Technology*. Volume 6. № 3, pp. 281–287.

4. Hudz, O. (2015), Identyfikatsiya ta upravlinnya innovatsiyno-investytsiynym potentsialom pidpryyemstva [Identification and management of innovation and investment potential of the enterprise]. *Naukovyj visnyk Mukachivskogo derzhavnogo universytetu. Ser.: Ekonomika*, vol. 2 (1). pp. 101–106.

5. Denysenko, M.P. (2008), Investytsiyno-innovatsiyna diial'nist': teoriia, praktyka, dosvid [Investment and innovation activity: theory, practice and experience], VTD «Universytets'ka knyha», Sumy, Ukraine.

6. Il'ina, K.O. (2009), Katehorial'nyy aparat innovatsiynoyi teorii yak fundament zarodzhennya innovatsiyno-investytsiynoyi modeli rozvytku v ukraiyins'ku ekonomichnu systemu [A category vehicle of innovative theory as foundation of origin of innovative-investment model of development is in the Ukrainian economic system]. *Naukovyj visnyk NLTU*, vol. 19.4, pp. 256–264.

7. Kotenko, N. M. (2012), Formuvannya dzherel investytsiynoyi diyal'nosti na sil's'kykh terytoriyakh [Formation sources of investment in rural areas]. *Innovatsiyna ekonomika*, vol. 9 (35), pp. 255–258.

8. Lyzhnyk, Yu.B. (2011), Dynamika investytsiyno-innovatsiynoyi diyal'nosti pidpryyemstv Ukrayiny [Dynamics of investment and innovation activities of the enterprises of Ukraine]. *Visnyk Natsionalnogo universytetu vodnoho hospodarstva ta pryrodokorystuvannia*, no. 2(54), pp. 123–130.

9. Marmul', L.O. and Ks'onzhych, I.V. (2011), Investuvannya innovatsiynoho rozvytku kharchovykh i pererobnykh pidpryyemstv [Investment innovative development of food and processing enterprises], Mykolaiv, Ukraine.

10. Nazarenko, I. (2020), Diahnostychno-upravlins'ki aspekty v systemi rozvytku investytsiyno-innovatsiynoho potentsialu pidpryyemstva [Diagnostic and management aspects in the system of development of the investment and innovative potential of the enterprise]. *Agrosvit*, vol. 22, pp. 23–28.

11. Ul'ianychenko, O.V. (2015), Innovatsiyno-investytsiyna diyal'nist', yak osnova staloho rozvytku ekonomiky derzhavy [Innovation and investment activity as the foundation for sustainable national economic development]. *Naukovyj visnyk Mukachivs'koho derzhavnogo universytetu*, vol. 2 (4), pp. 70–76.

REFERENCES:

1. Aranchii, V.I., Zoria, O.P., and Holban, T.T. (2019) Stratehichni napriamy investytsiino-innovatsiynoho rozvytku ahrarnoho vyrobnytstva na haluzevomu ta hospodarskomu rivniakh [Strategic Areas of Investment-Innovation Development of Agricultural Production at the Industry and Economic Level]. *Prychornomorski ekonomichni studii*, no. 45, pp. 33–38.

2. Vinichenko, I.I. (2010), Investytsiyna diial'nist' sil's'kohospodars'kykh pidpryyemstv [Investment activity of agricultural enterprises], Yuho-Vostok, Donetsk, Ukraine.